

บทที่ 4

สภาพปัจจุบันของกองทุนสวัสดิการชุมชนคลองเตย

ชุมชนคลองเตยเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ เป็นชุมชนที่มีความผสมผสานกันระหว่างชนชั้นล่างและชนชั้นสูง มีช่องว่างทางรายได้ชัดเจน เป็นถิ่นที่มีคนร่ำรวยจำนวนมากอาศัยอยู่และในขณะเดียวกันก็มีคนที่ยากจนที่สุดอาศัยในพื้นที่ใกล้เคียงกัน เมื่อเทียบจากลักษณะที่อยู่อาศัยพบว่า มูลค่าของบ้านเรือนจากราคาต่ำสุดประมาณ 10,000 บาท (4 ตารางวา) จนถึงบ้านเรือนที่มีมูลค่าสูงประมาณ 40 ล้านบาท (400 ตารางวา) เมื่อทำการแยกลักษณะของชุมชนโดยพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของบ้านเรือน สามารถแยกได้ 4 ลักษณะด้วยกันคือ

1) **เคหะชุมชน** มีลักษณะเป็นอาคารแฟลตตั้งแต่ 5 ชั้นขึ้นไป โดยมีทั้งหมด 24 แฟลตด้วยกัน แยกเป็น 4 กลุ่มคือ แฟลต 1-10 แฟลต 11-18 แฟลต 19-22 และ แฟลต 23-24 โดยแต่ละห้องจะมีขนาดเดียวกันเช่น 32 ตารางเมตร โดยอาคารแฟลตเป็นการออกแบบให้สมาชิกพักอาศัยเป็นหลัก และออกไปทำงานนอกที่พัก แต่จะมีบางห้องดัดแปลงเป็นร้านค้า ร้านอาคาร ร้านซักรีด และ ร้านเกมส์

2) **ชุมชนเมือง** มีลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์ ซึ่งมีทั้งเก่าและใหม่ โดยอาคารพาณิชย์ที่อายุมากกว่า 30 ปีมักเป็นอาคารพาณิชย์ 2 ชั้นครึ่ง และอาคารพาณิชย์ใหม่มักมี 4 ชั้นครึ่ง โดยอาคารพาณิชย์ มักเกาะกลุ่มสร้างพร้อม ๆ กันรูปทรงเดียวกัน ประมาณ 8-10 คูหาต่อการมีช่องว่างระหว่างคูหา

3) **ชุมชนแออัด** มีลักษณะเป็นชุมชนที่สมาชิกของชุมชนเข้าไปในพื้นที่ของผู้อื่น โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ เช่น พื้นที่ของการท่าเรือแห่งประเทศไทย ลักษณะเป็นบ้านเรือนที่ปลูกติดกันอย่างไร้ระเบียบ ขาดความมั่นคงในที่อยู่อาศัย มีปัญหาเรื่องไฟไหม้และการไล่อื้อบ่อยครั้ง

4) **ชุมชนบ้านจัดสรร** มักมีลักษณะเป็นบ้านที่ผู้ประกอบการสร้างขึ้น มีการจัดสาธารณูปโภคที่ดี ลักษณะบ้านเป็นระเบียบ

ภายใต้ความแตกต่าง ได้สร้างลักษณะและรูปแบบของการดำรงชีวิตในหลาย ๆ มิติรวมถึงเรื่องของกองทุนสวัสดิการของชุมชน ที่เป็นส่วนหนึ่งของที่พึ่งพิงให้กับสมาชิกของชุมชน รวมถึงการสร้างและพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนที่มีลักษณะเฉพาะ และมีความหลากหลายไปตามวิถีแห่งชุมชน

4.1 กองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตคลองเตย

เมื่อเปรียบเทียบจากลักษณะชุมชนกับการมีกองทุนสวัสดิการของชุมชน ในพื้นที่คลองเตยพบว่าใน 41 ชุมชนที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเขตคลองเตย โดยแต่ละชุมชนอาจมีกองทุนมากกว่า 1 กองทุนโดยชุมชนที่พบว่ามีกองทุนในชุมชนสูงสุดคือ 4 กองทุน และบางชุมชนไม่มีกองทุนเลย โดยรวมทั้งสิ้นมี 45 กองทุน ดังตารางที่ 4-1

ตารางที่ 4-1

แสดงจำนวนกองทุนด้านสวัสดิการที่มีในชุมชนเขตคลองเตย

ประเภทชุมชน	ชื่อชุมชน	จำนวน กองทุน	ชื่อกองทุน
ชุมชนแออัด	ชุมชนเกาะกลาง	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนชุมชนปิยะวัชร-เกาะกลาง ร่วมกันชุมชนละ 500,000 บาท)
	ชุมชนคลองเตยล๊อค 1-2-3	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านชุมชนล๊อค 1-2-3)
	ชุมชนคลองเตยล๊อค 4-5-6	2	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง - กองทุนสมเด็จแม่ของแผ่นดิน
	ชุมชนเจริญสุข	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนตลาดปิ่น	3	- กองทุนสัจจะออมทรัพย์ - กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย - กองทุนเงินสะสมสวัสดิการ
	ชุมชนน้องใหม่	1	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน)
	ชุมชนบ้านกล้วย	4	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน) - กองทุนสัจจะออมทรัพย์ - กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย - กองทุนสวัสดิการหรือกองทุน สมทบวันละบาท
	ชุมชนพัฒนาใหม่	2	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กำไรปันผลเงินกองทุนหมู่บ้าน ล้านบาท) - กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย
	ชุมชนพัฒนาเอเชีย	0	ไม่มีกองทุน

ประเภทชุมชน	ชื่อชุมชน	จำนวน กองทุน	ชื่อกองทุน
	ชุมชนร่มเกล้า	2	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนชุมชนร่มเกล้า) - กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน (อนุมัติเมื่อ 2 เดือนที่แล้ว ให้จัดตั้ง กองทุนสมเด็จพระแม่ได้ แต่ยังไม่ได้นำ ดำเนินการใด ๆ ทั้งสิ้น)
	ชุมชนร่วมใจสามัคคี	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนชุมชนร่วมใจสามัคคี)
	ชุมชนริมคลองไผ่สิงห์โต	4	- กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย - กองทุนกู้ยืมเงิน - กองทุนขยะ - กองทุนเด็ก
	ชุมชนริมคลองพระโขนง	(ไม่มีข้อมูล)	
	ชุมชนริมคลองสามัคคี	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนชุมชนริมคลองสามัคคี)
	ชุมชนริมทางรถไฟสายท่าเรือ	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนชุมชนริมทางรถไฟสาย ท่าเรือ)
	ชุมชนเริ่มเจริญ	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนโรงหมู	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน)
	ชุมชนวัดคลองเตย ใน 1	2	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน) - กองทุนสัจจะออมทรัพย์
	ชุมชนวัดคลองเตย ใน 2	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน)
	ชุมชนวัดคลองเตย ใน 3	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน)
	ชุมชนสวนอ้อย	4	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน) - กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน - กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย - กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์
	ชุมชนหมู่บ้านพัฒนา 70 ไร่	1	กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน

ประเภทชุมชน	ชื่อชุมชน	จำนวน กองทุน	ชื่อกองทุน
	ชุมชนหัวโค้ง	2	-กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน) -กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย ชุมชนหัวโค้ง
ชุมชนเมือง	ชุมชนข้างโรงเรียนวัดสะพาน	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนตลาดท่าเรือคลองเตย	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนทรัพย์มโนทัย	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนนาศักดิ์แยก 4	1	กองทุนการศึกษาของทรัพย์สิน ส่วนของพระมหากษัตริย์
	ชุมชนปิยะวัชร	3	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน) -กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย - กองทุนสัจจะออมทรัพย์
	ชุมชนภูมิจิตร	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนริมคลองวัดสะพาน	2	- กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านเงินล้าน) -กองทุนสัจจะออมทรัพย์
	ชุมชนสวนไทร	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนสวัสดิ์	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนแสนสบาย-แสนสุข	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนอาคารทรัพย์สิน 26-7	0	ไม่มีกองทุน
เกาะชุมชน(5 ชุมชน)	ชุมชนเทพประทาน	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนแฟลตคลองเตย 1-10	1	กองทุนสหกรณ์บริการชุมชน คลองเตย
	ชุมชนแฟลตคลองเตย 11-18	1	กองทุนต่อต้านยาเสพติด
	ชุมชนพัฒนาชุมชนใหม่ (แฟลตคลองเตย 19-22)	2	- กองทุนกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์ เพื่อที่อยู่อาศัย - กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนชุมชนหนึ่งล้านบาท)

ประเภทชุมชน	ชื่อชุมชน	จำนวน กองทุน	ชื่อกองทุน
	ชุมชนแฟลตคลองเตย 23-24	1	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหมู่บ้านชุมชนแฟลต 23-24)
บ้านจัดสรร(2 ชุมชน)	ชุมชนตลาดปิ่นพัฒนา	0	ไม่มีกองทุน
	ชุมชนเปรมฤทัย	0	ไม่มีกองทุน
รวม	41 ชุมชน	45 กองทุน	

4.1.1 ที่มาและลักษณะของกองทุนสวัสดิการชุมชน

เมื่อทำการจำแนกประเภทของกองทุน สามารถแยกได้เป็น 3 ประเภทตามที่มาของกองทุน คือ 1) กองทุนที่สนับสนุนโดยนโยบายจากภาครัฐ 2) กองทุนที่พัฒนาจากการส่งเสริมของราชการ และ 3) กองทุนที่ชุมชนริเริ่มกันเอง จากการระดมเงินทุนและใช้ระบบตัวแบบที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมักผ่านการศึกษาดูงานจากชุมชนอื่น ๆ ที่ประสบความสำเร็จมาแล้ว

1) กองทุนที่สนับสนุนโดยนโยบายจากภาครัฐ (Policy support)

กองทุนที่ส่งเสริมโดยนโยบายจากภาครัฐ เป็นการริเริ่มของคณะรัฐบาลที่บริหารประเทศในแต่ละช่วง ซึ่งโดยมากนโยบายดังกล่าวเกิดจากการหาเสียงไว้และเมื่อได้รับการเลือกตั้งจึงผลักดันนโยบายดังกล่าวให้เป็นรูปธรรม กองทุนของชุมชนที่เกิดจากนโยบายของภาครัฐ มักดำเนินการได้กว้างขวาง ไม่มีข้ออุปสรรคทางกฎหมาย และมีการเติมงบประมาณที่แน่นอน รวมถึงระเบียบวิธีในการปฏิบัติงานด้วย เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หรือชื่อที่ชาวชุมชนเรียกกันติดปากคือ “กองทุนเงินล้าน” พบว่าในพื้นที่คลองเตยที่ประกอบด้วยชุมชนย่อย ๆ 41 ชุมชน มีกองทุนหมู่บ้านถึง 22 กองทุน

2) กองทุนที่พัฒนาจากการส่งเสริมของราชการ (Bureaucratic provide)

กองทุนที่ส่งเสริมโดยนโยบายของราชการ เป็นการริเริ่มของข้าราชการในพื้นที่ ซึ่งมีการปฏิบัติงานที่ต้องเกี่ยวข้องเกี่ยวกับชุมชน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ต่าง ๆ กองทุนสมเด็จแม่ของแผ่นดิน กองทุนต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

3) กองทุนที่ชาวบ้านริเริ่มขึ้นมาเอง (Demand driven)

กองทุนที่ริเริ่มโดยชุมชนเอง เกิดจากความต้องการของชุมชน ซึ่งบางแห่งอาจมีองค์การพัฒนาเอกชนเป็นที่เล็ง การจัดตั้งกองทุนดังกล่าว เพื่อเป็นการแก้ปัญหาหรือสนองความต้องการของชุมชนเอง เช่นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย เป็นต้น

4.1.2 ประเภทของกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากข้อมูลกองทุนสวัสดิการในชุมชนคลองเตย พบว่า เมื่อทำการวิเคราะห์เชิงจำแนก สามารถแยกได้เป็น 3 ประเภทตามลักษณะของการให้บริการกับสมาชิก หรือการให้ประโยชน์ต่อสมาชิกของกองทุนดังนี้

1) กองทุนกู้ยืมหมุนเวียน (Current fund)

กองทุนสวัสดิการที่มีลักษณะเป็นเงินกู้ยืมหมุนเวียน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยสมาชิกสามารถยืมได้ครบครัวละไม่เกิน 20,000 บาท โดยระเบียบและวิธีปฏิบัติของแต่ละแห่งอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียด

2) กองทุนให้เปล่า (Grant)

กองทุนให้เปล่า เป็นลักษณะของการที่จัดตั้งกองทุนขึ้นมา และสนับสนุนเงินให้กับสมาชิก หรือกลุ่มเป้าหมายโดยตรง โดยไม่ต้องการดอกผลกลับคืน ซึ่งโดยมากมักให้กับผู้ที่เดือดร้อน ต่อเนื่อง ผู้ที่เดือดร้อนฉุกเฉิน หรือให้เพื่อเป็นรางวัลตอบแทนในคุณงามความดี เช่น การให้เงินเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนอันเนื่องจากไฟไหม้ การให้ทุนการศึกษา การให้ทุนเรียนดี เป็นต้น

3) กองทุนเงินให้ยืม (Borrowing fund)

เป็นกองทุนที่สร้างขึ้นโดยไม่มีวัตถุประสงค์ด้านการให้กู้เพื่อรับผลตอบแทนให้กับกองทุนในรูปแบบของอัตราดอกเบี้ย แต่ให้ยืมใช้จ่ายเพื่อความจำเป็น ได้แก่ กองทุนแม่ของแผ่นดิน เป็นต้น

ทางคณะกรรมการชุมชนบริหารจัดการเงินกองทุนดังกล่าว เพื่อให้เกิดดอกผลเพิ่มเติมขึ้น ด้วยการให้คนในชุมชนหยิบยืมไปใช้ได้ในกรณีจำเป็น แต่เมื่อนำเงินที่ยืมไปจำนวนดังกล่าวมาคืน จะต้องจ่ายเงินสมทบคืนกลับมาให้กองทุนด้วย ตัวอย่างเช่น ชาวบ้านยืมไป 100 บาท เมื่อนำกลับมาคืนกองทุน ต้องให้เงินคืนมาจำนวน 110 บาท เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้จะเป็นการยืมเงินที่ผู้ยืมไม่จำเป็นต้องคืนเงินเกินกว่าเงินต้น แต่ในความเป็นจริงพบว่า ผู้ยืมมักให้เกินกว่าที่ยืมไป เพียงแต่การคืนเกินดังกล่าวไม่กำหนดอัตราแน่นอนหรือให้เท่าที่ผู้ยืมต้องการให้

อีกวิธีการหนึ่งคือ การให้แลกธนบัตรที่ได้จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ มีวิธีการคือ ธนบัตรของกองทุนใบละ 20 บาท ชาวบ้านต้องนำเงิน 50 บาทมาแลก เพื่อเก็บธนบัตรใบดังกล่าวไว้เป็นเงินขวัญถุง เป็นสิริมงคลต่อไป

4.1.3 การเข้าถึงกองทุนสวัสดิการชุมชน

ทางด้านการเข้าถึงกองทุน ซึ่งมีความหมายว่าสมาชิกของชุมชน ที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกับที่ตั้งของกองทุนสวัสดิการ สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนดังกล่าวได้ภายใต้รูปแบบใด พบว่า กลไกของกองทุนกำหนดลักษณะการเข้าถึงกองทุนไว้ 3 ลักษณะด้วยกันดังนี้

1) การเข้าถึงกองทุนเฉพาะสมาชิก (Member)

กองทุนที่สนับสนุนให้กับผู้ที่เป็นสมาชิก เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยกองทุนประเภทนี้มักจำกัดสิทธิประโยชน์สำหรับสมาชิกเท่านั้นแต่สมาชิกดังกล่าวสามารถเพิ่มและขยายได้

2) การเข้าถึงกองทุนตามกลุ่มเป้าหมาย (Targets)

กองทุนที่สนับสนุนให้กับผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรง เช่น กองทุนเด็ก กองทุนการศึกษา สำหรับเยาวชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวส่วนหนึ่งไม่มีความสามารถในการเข้าถึงกองทุนได้ด้วยตนเอง เช่น เด็กอ่อน ผู้ชรา ผู้ทุพพลภาพทางปัญญา ซึ่งการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเฉพาะดังกล่าวทำให้กองทุนสามารถให้บริการได้เป็นการเจาะจง

3) การเข้าถึงกองทุนเฉพาะกิจ (Demand driven)

กองทุนที่สร้างขึ้นเพื่อกิจกรรมพิเศษ เช่น กองทุนเพื่อที่อยู่อาศัย กองทุนต่อต้านยาเสพติด กองทุนด้านการโล่เรือ เป็นต้น กองทุนดังกล่าวเน้นความต้องการของสมาชิกเป็นสำคัญ ซึ่ง การสะสมเงินทุนดังกล่าวมักไม่มีการใช้ผิดวัตถุประสงค์

4.2 การบริหาร และจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน

ในแต่ละชุมชนที่อยู่ในชุมชนคลองเตยจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับระเบียบการบริหาร จัดการ ตามกฎระเบียบหลักของแต่ละกองทุนที่กำหนดไว้ แต่แตกต่างกันบ้างตามลักษณะเฉพาะในแต่ละชุมชนที่มีการกำหนดขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการส่งเงินคืนกองทุน และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับแต่ละชุมชน

4.2.1 คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน

การวิเคราะห์คณะกรรมการบริหารกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่ามีความสำคัญ เพราะ คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดนโยบาย และมีอำนาจในการตัดสินใจให้การสนับสนุนหรือละเว้นการสนับสนุน ดังนั้นคณะกรรมการบริหารกองทุน จึงถือเป็นกลไกสำคัญของทุกกองทุน และถ้า คณะกรรมการกองทุนมีความเข้มแข็ง พบว่า กองทุนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่หากคณะกรรมการมีความอ่อนแอ หรือการดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่อง ก็จะพบว่า กองทุนดังกล่าวมักล้มเลิก หรือดำเนินงานได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

คณะกรรมการกองทุนยังมีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาอนุมัติ หรือไม่อนุมัติการกู้ยืมของสมาชิกกองทุน การใช้ประโยชน์จากดอกผลของเงินกองทุน รวมถึงงบประมาณการใช้จ่ายในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น งบประมาณการจัดงานวันเด็ก เป็นต้น

ดังนั้น คณะกรรมการกองทุนจึงถือเป็นกลไกหลักและสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการกองทุน ให้มีการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลว

1) ที่มาและระเบียบในการดำรงตำแหน่ง

เนื่องจากกองทุนสวัสดิการของชุมชน ในเขตคลองเตยมีหลายกองทุน ที่มาของคณะกรรมการของแต่ละกองทุนฯ จึงแตกต่างกัน ดังตารางที่ 4-2

ตารางที่ 4-2

ที่มาของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	กฎหมายรองรับ	ที่มาของคณะกรรมการ	บทบาท
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	มี	เลือกตั้งโดยสมาชิก	- พิจารณาเสนอชื่อให้กับสมาชิก - พิจารณาการให้สวัสดิการกับสมาชิกของกองทุน
กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน	ไม่มี	แต่งตั้ง	พิจารณาเสนอชื่อให้กับสมาชิก
กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์	มี	เลือกตั้งโดยสมาชิก	พิจารณาเสนอชื่อให้กับสมาชิก
กองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	ไม่มี	แต่งตั้ง	- พิจารณาเสนอชื่อให้กับสมาชิก - พิจารณาการให้สวัสดิการกับสมาชิกของกองทุน
กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง	ไม่มี	มีทั้งมาจากการแต่งตั้ง และเลือกตั้งของสมาชิก	- กำหนดกิจกรรมการออมของสมาชิก - วางแผนร่วมกับสมาชิกในการใช้จ่ายงบประมาณของกองทุน - จัดรูปแบบกิจกรรมระดมทุน

2) วาระการดำรงตำแหน่ง

โดยทั่วไป ในทุกกองทุนจะมีวาระการดำรงตำแหน่งประมาณ 2 ปี เป็นพื้นฐาน ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ของแต่ละกองทุน แต่ในทางปฏิบัติแล้วบางกองทุน ประธานกองทุนอาจดำรงตำแหน่งนานกว่า 2 ปีได้ เนื่องจากไม่มีบุคคลที่เหมาะสมมารับตำแหน่งแทน อีกทั้งการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งคณะกรรมการกองทุนต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ความเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวม ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว จึงไม่ใช่ทุกคนที่สามารถเป็นคณะกรรมการได้ จึงอาจมีบางท่านเป็นคณะกรรมการเกินวาระที่กำหนดไว้ ดังตารางที่ 4-3

ตารางที่ 4-3

วาระของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	จำนวนปี/วาระ	จำนวนวาระที่ดำเนินงาน
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	2 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน	2 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์	2-3 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
กองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	2-3 ปี	ไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน
กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง	2-3 ปี	ไม่แน่นอน

3) จำนวนคณะกรรมการ

จำนวนคณะกรรมการของแต่ละกองทุนจะมีจำนวนไม่เท่ากัน โดยกองทุนที่มีคณะกรรมการน้อยสุด จำนวน 3 ราย และมากที่สุด จำนวน 21 ราย โดยมีข้อสังเกตว่ามักจะกำหนดจำนวนคณะกรรมการให้เป็นเลขคี่ โดยมีข้อคิดเห็นที่ไม่ตรงกันและจำเป็นต้องอาศัยการนับคะแนนความเห็น จะได้มีเสียงที่แตกต่างกัน นั่นเอง

แต่อย่างไรก็ดี หลังจากสนทนากับกรรมการกองทุนต่างชี้ว่า จำนวนกรรมการที่เป็นเลขคี่อาจไม่มีความสำคัญ เพราะโดยส่วนใหญ่กรรมการจะมาไม่ครบจำนวน และบ่อยครั้งที่คะแนนเสียงออกมาเท่ากัน ดังนั้น รูปแบบการประชุมจึงมักให้ประธานงดออกเสียงในช่วงเริ่มต้น และในกรณีที่เสียงเท่ากัน ประธานจึงเป็นผู้ออกเสียงชี้ขาด และวิธีการนี้จะเป็นวิธีที่ดีที่สุด

อย่างไรก็ตาม จำนวนกรรมการบ่งชี้ถึงความคล่องตัวและการมีส่วนร่วมจากสมาชิก โดยเฉพาะจำนวนกรรมการมาก สะท้อนถึงจำนวนสมาชิกที่มากตามไปด้วย ดังตารางที่ 4-4

ตารางที่ 4-4

การมีกฎหมายรองรับของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	การมีกฎหมายรองรับ	จำนวนคณะกรรมการ
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	มี	11-15 คน
กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน	ไม่มี	7-15 คน
กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์	มี	7-15 คน
กองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	ไม่มี	7-15 คน
กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง	ไม่มี	3-21 คน

4.2.2 สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

สมาชิกกองทุนต้องมีคุณสมบัติเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของแต่ละกองทุน ซึ่งคณะกรรมการกองทุนในชุมชนร่วมกันกำหนดไว้ และเป็นไปตามระเบียบราชการของแต่ละกองทุน

สมาชิกกองทุนแต่ละกองทุน จะเป็นสมาชิกของชุมชนนั้นที่กองทุนตั้งอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้ง่ายต่อการติดตามชำระหนี้ของลูกหนี้ และการพิจารณาให้กู้ยืม เพราะรู้จักกันดีถึงความน่าเชื่อถือในสภาพความเดือดร้อน และสภาพทางการเงินของผู้กู้ ดังตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4-5

ระเบียบการเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	ระเบียบเป็นสมาชิก	วิธีการหาสมาชิก
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	มี	• รับสมัครแบบเปิดกว้าง • ชักชวนรายบุคคล
กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน	มี	• รับสมัครแบบเปิดกว้าง • ชักชวนรายบุคคล
กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์	มี	• รับสมัครแบบเปิดกว้าง • ชักชวนรายบุคคล
กองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	มี	• รับสมัครแบบเปิดกว้าง • ชักชวนรายบุคคล
กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง	มีแต่ไม่ชัดเจน	• เน้นการชักชวนรายบุคคล เป็นด้านหลักเพราะจำเป็นต้องอาศัยความเชื่อถือกัน • รับสมัครแบบเปิดกว้าง

4.2.3 การบริหารการเงินกองทุนสวัสดิการชุมชน

การบริหารกองทุน ทางคณะกรรมการกองทุนจะมีวาระการประชุมที่แน่นอน เช่น ประชุมทุกเดือน หรือสองเดือนต่อการประชุมหนึ่งครั้ง ในวาระการประชุม นอกจากทบทวนกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ยังมีเรื่องที่ต้องพิจารณาโดยมาก จากการสัมภาษณ์พบว่า การประชุมของคณะกรรมการกองทุนจะมีเรื่องที่ต้องพิจารณาเชิงการบริหารดังนี้

- 1) การพิจารณาสถานะวงเงินของกองทุนที่เหลืออยู่ โดยมีการพิจารณาว่าเงินที่ให้กู้ยืมไปนั้นได้รับกลับคืนมาแล้วจำนวนเท่าใด ซึ่งอาจแยกเป็นเงินกู้ที่ต้องติดตามและเงินสดในบัญชี
- 2) การพิจารณาให้สมาชิกกู้ยืม โดยสมาชิกที่ประสงค์จะกู้จะต้องทำเรื่องเสนอขอกู้ยืมมาล่วงหน้า และคณะกรรมการจะพิจารณาที่วงเงินที่ขอมมาและความสามารถในการชำระคืน ซึ่งถ้า

พิจารณาแล้วเห็นว่าความสามารถในการชำระคืนมีน้อยหรือไม่มีเลยอาจจะปฏิเสธ หรืออาจปรับลดวงเงินกู้ตามความเหมาะสม

3) การพิจารณาการคืนผลประโยชน์ให้กับชุมชน โดยการตัดดอกผลที่ได้จากการดำเนินงานให้กับสมาชิกของกองทุน หรือกิจกรรมสาธารณประโยชน์ของชุมชน เช่น สมทบเงินดำเนินกิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ กิจกรรมวันเด็ก เป็นต้น

4) การพิจารณาหาแนวทางในการจัดการลูกหนี้ที่ยังค้างชำระ โดยวิธีละมุนละม่อม เช่น การพูดคุยประนีประนอม ผ่อนผันให้ส่งเฉพาะเงินต้น คงดอกเบี้ยไว้ เพื่อให้ระบบบัญชีไม่หยุดนิ่ง เป็นต้น

5) การพิจารณาระดับชั้นลูกหนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาการให้กู้ยืมในครั้งต่อไป เช่น ไม่ให้ลูกหนี้ที่ไม่ชำระหนี้ตามกำหนด หรือค้างชำระมาเป็นเวลานาน ถึงแม้ได้รับการผ่อนผันแล้ว ให้สามารถกู้ยืมได้อีก เป็นต้น

4.2.4 ลักษณะการให้บริการกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุนสวัสดิการชุมชนมีการให้บริการในหลายรูปแบบ ทั้งการให้กู้ยืม ให้เปล่าในกิจกรรมสาธารณกุศลต่าง ๆ เช่น งานวันเด็ก เป็นต้น และบางกองทุนมีการให้ยืม และต้องخذใช้คืน พร้อมทั้งสมทบเงินคืนกองทุน ตามที่แต่ละกองทุนกำหนด ดังตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-6

ลักษณะกิจกรรมของกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	กิจกรรมกองทุน				อื่น ๆ
	กู้/ยืม	ให้ยืม	ให้เปล่า	สมทบ	
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	✓		✓		
กองทุนสมเด็จพระแม่ของแผ่นดิน		✓		✓	เน้นการให้สมาชิกยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ย
กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์	✓				
กองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	✓				
กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง	✓		✓	✓	- ทุนการศึกษา - เงินฌาปนกิจศพ - เงินต่อสู้การไถ่กู้

4.2.5 ลักษณะกิจกรรม/โครงการ

ทางด้านกิจกรรมของกองทุน พบว่า มีความน่าสนใจหลายประการ โดยเฉพาะการที่กรรมการบริหารกองทุนเป็นสมาชิกของชุมชน ซึ่งจะทำให้รับทราบสภาพปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดี เมื่อมีการประชุมเพื่อการบริหารกองทุนสวัสดิการของชุมชน จึงไม่ได้พิจารณาจากผลประโยชน์ประกอบการและผลกำไรที่คาดหวัง แต่มองในมิติของการพัฒนาชุมชนประกอบด้วย ต่อประเด็นดังกล่าวพบว่ากองทุนมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

1) ด้านการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยทั่วไปในทุกชุมชนมีการจัดกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม คืองานปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ แห่เทียนเข้าพรรษา วันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ หรือการประกวดร้องเพลงบนเวที เป็นต้น

2) ด้านการพัฒนาชุมชน การทำบุญร่วมกันในชุมชนตามเทศกาลต่าง ๆ เพื่อหาเงินเข้ามาใช้ในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การทำถนน ทางเดินของชุมชน สร้างถังน้ำดื่มชุมชน จัดกิจกรรมให้เยาวชนเล่นในโอกาสต่าง ๆ ลอกท่อน้ำทิ้งสาธารณะ ติดตั้งถังดับเพลิง ไฟส่องสว่างทางสาธารณะ เป็นต้น การจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านทำดอกไม้จันทน์และทำของชำร่วยงานศพ หรือการจัดตั้งชมรมฌาปนกิจสงเคราะห์ชุมชน ที่รับเฉพาะคนในชุมชนเท่านั้น ตั้งขึ้นเพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของคนในชุมชน หรือโครงการชุมชนสะอาด

3) ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่า มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่ การฉีดวัคซีน ตัดผมฟรี อบรมอาสาสมัครสาธารณสุข และให้ความรู้ด้านสาธารณสุขแก่ประชาชน ดูแลผู้สูงอายุ และการรณรงค์เกี่ยวกับยาเสพติด เช่น โครงการธรรมสัญจร หรือการเดินเวรยามในเวลากลางคืนของคณะกรรมการชุมชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจนครบาลท่าเรือเป็นประจำทุกคืน

4) ด้านความปลอดภัยภายในชุมชน ในภาพรวมของชุมชนคลองเตย มีศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อ.ป.พ.ร.) ถึงแดงเคมี หัวจ่ายน้ำดับเพลิง หน่วยบรรเทาสาธารณภัย พร้อมเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน โคมไฟไฟฟ้า ตู้โทรศัพท์ กิจกรรมการจัดเดินเวรยามในเวลากลางคืนเพื่อเฝ้าระวังป้องกันยาเสพติดของชุมชน และการจีซิงทรัพย์ในซอยเปลี่ยว เป็นต้น

5) ด้านการส่งเสริมศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม อาทิ การแห่เทียนเข้าพรรษา ประจำปี หรือการทำบุญเลี้ยงพระประจำปีในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ เช่น วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น งานวันเด็ก วันสงกรานต์ สรงน้ำพระ รดน้ำผู้สูงอายุ งานวันพ่อ งานวันแม่ เป็นต้น

6) ด้านการศึกษา เช่น ทุนการศึกษาเด็กนักเรียน สัมมนาทางการศึกษา โครงการห้องสมุด เป็นต้น

7) ด้านการกีฬา ได้แก่ โครงการลานกีฬาเทิดพระเกียรติ ร่วมการแข่งขันฟุตบอลระหว่างชุมชน การแข่งขันกีฬา (ฟุตบอล/ฟุตซอล) ภายในชุมชนและระหว่างชุมชนของเยาวชนอายุไม่เกิน 12 ปี หรือกิจกรรมการเดินเอโรบิคในแต่ละชุมชน เป็นต้น

8) ด้านพัฒนา และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการเก็บขยะ ให้เด็ก ๆ ร่วมกันเก็บขยะ เมื่อนำมาส่งชั่งน้ำหนัก จะได้รับค่าตอบแทน ตามน้ำหนักของขยะที่เก็บได้ เช่น กิโลกรัมละ 1 บาท เป็นต้น

9) ด้านสาธารณสุข และการดูแลรักษาสุขภาพ เช่นโครงการฟื้นฟูสุขภาพโดย ศูนย์สุขภาพชุมชนในเกือบทุกชุมชนที่บริหารจัดการกันเอง หรือศูนย์กายภาพบำบัด เพื่อดูแลผู้ทุพพลภาพในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง รวมทั้งการจัดกิจกรรมการตรวจสุขภาพคนในชุมชน การสำรวจผู้สูงอายุ เพื่อจัดให้เข้ารับการอบรมเรื่อง “การเป็นอยู่อย่างไร ไม่เจ็บป่วย” รวมทั้งมีการกำจัดลูกน้ำยุงลายในครัวเรือนโดยการแจกปลาหางนกยูงเพื่อให้ช่วยกินลูกน้ำ เป็นต้น

10) ด้านการพัฒนาและดูแลเด็กเล็ก ในแต่ละชุมชนมีศูนย์เด็กเล็กชุมชนหรือศูนย์เด็กปฐมวัยชุมชนให้การดูแลเด็กเล็ก ซึ่งบริหารจัดการและดูแลโดยสมาชิกในชุมชน

4.3 การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน

ในส่วนของการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า ชุมชนคลองเตยได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นรัฐและราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน และกองทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนเอง ซึ่งการสนับสนุนดังกล่าวมีความหลากหลายและยืดหยุ่นตามสภาพปัญหาที่เป็นจริงของแต่ละชุมชน อาจจะกล่าวได้ว่าการสนับสนุนชุมชนคลองเตย ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานใดก็ตามเป็นการสนับสนุนที่ค่อนข้างตรงและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

เพื่อให้เห็นถึงสถานการณ์ความรุนแรงของผู้เดือดร้อน ทางคณะผู้วิจัยจึงได้ทำการรวบรวมฐานข้อมูลผู้ที่เดือดร้อนจากสำนักงานเขตคลองเตย ในสังกัดกรุงเทพมหานคร และสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ 3 (คลองเตย) พบว่า มีฐานข้อมูลผู้เดือดร้อน 2 กลุ่มด้วยกันคือ ผู้สูงอายุและผู้พิการ

กลุ่มผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนในเขตคลองเตย พบว่า มีผู้ที่ได้รับการบันทึก 1,104 ราย เป็นชาย 351 ราย และเป็นหญิง 753 ราย ดังตารางที่ 4-7

ตารางที่ 4-7

แสดงผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนในเขตคลองเตย

เพศ	จำนวน (คน)			รวม (คน)
	แขวงคลองเตย	แขวงพระโขนง	แขวงคลองตัน	
ชาย	309	41	1	351
หญิง	661	92		753
รวม	970	133	1	1,104

กลุ่มผู้สูงอายุ แม้จะมีมากถึง 1,104 ราย แต่เมื่อคำนวณผู้ได้รับเบี้ยยังชีพ พบว่า มีเพียง 49 ราย คิดเป็นร้อยละ 4.44 ดังตารางที่ 4-8

ตารางที่ 4-8

แสดงผู้สูงอายุที่ขอรับความช่วยเหลือด้านเบี้ยยังชีพในเขตคลองเตย

เพศ	จำนวน (คน)			รวม (คน)
	แขวงคลองเตย	แขวงพระโขนง	แขวงคลองตัน	
ชาย	11	5		16
หญิง	30	3		33
รวม	41	8		49

ทางด้านผู้พิการพบว่า เท่าที่ขึ้นทะเบียนไว้มีเพียง 57 ราย แยกเป็นชาย 30 ราย และหญิง 27 ราย

ตารางที่ 4-9

แสดงผู้พิการในเขตคลองเตย

เพศ	จำนวน (คน)			รวม (คน)
	แขวงคลองเตย	แขวงพระโขนง	แขวงคลองตัน	
ชาย	25	4	1	30
หญิง	23	4		27
รวม	48	8	1	57

เมื่อทำการวิเคราะห์การเข้าถึงเบี้ยยังชีพของผู้พิการ พบว่า ในระหว่างเดือนตุลาคม-เดือนธันวาคม 2550 มีผู้พิการได้รับการช่วยเหลือจำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.09

ตารางที่ 4-10

แสดงผู้ที่ได้รับเบี้ยยังชีพในเขตคลองเตย

ระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2550

เพศ	ประเภทความพิการ				รวม (คน)
	ทางกายและการเคลื่อนไหว	พิการซ้ำซ้อน	ทางสติปัญญาหรือการเรียนรู้	ทางการมองเห็น	
ชาย	1	5	2	1	9
หญิง	2	4	4	1	11
รวม	3	9	6	2	20

จากฐานข้อมูลผู้ยากไร้ที่จัดทำโดยหน่วยงานราชการในพื้นที่ เมื่อทำการรวบรวมข้อมูลจริงพบว่า ข้อมูลดังกล่าวคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง กล่าวคือ จำนวนผู้สูงอายุในแต่ละปีจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่อาจมีผู้สูงอายุที่เสียชีวิต ดังนั้น ข้อมูลตัวเลขที่แน่ชัดจึงไม่มี อีกทั้งผู้สูงอายุที่ยากจนจำนวนมากไม่ได้แสดงตัว เนื่องจากอาจเห็นว่าไม่สามารถเข้าถึงการได้รับเบี้ยยังชีพได้

ด้านฐานข้อมูลผู้พิการพบว่า เป็นข้อมูลที่มีความเคลื่อนไหวน้อยกว่าเมื่อเทียบกับฐานข้อมูลผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลผู้พิการจำนวนหนึ่งตกหล่น เนื่องจากไม่มีทะเบียนบ้านในเขตคลองเตย

อย่างไรก็ดี ทางด้านของการสนับสนุนกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า ในภาครัฐเน้นการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ (ในฐานะปัจเจกบุคคล) เป็นด้านหลัก และสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนเป็นด้านรอง

4.3.1 การสนับสนุนของภาครัฐ

ในส่วนของการสนับสนุนจากภาครัฐ พบว่าสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ 3 (คลองเตย) และสำนักงานเขตคลองเตยมีบทบาทสูงสุด โดยเฉพาะในเรื่องการสนับสนุนงบประมาณดำเนินโครงการรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนระบบสาธารณสุขและสุขภาพ พบว่า อยู่ภายใต้การดูแลของศูนย์สาธารณสุข 41 และในด้านความปลอดภัยสาธารณะพบว่า อยู่ภายใต้การดูแลของสถานีตำรวจนครบาลทุ่งมหาเมฆ สถานีตำรวจนครบาลท่าเรือ ดังตารางที่ 4-11

ตารางที่ 4-11

การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
- สำนักงานเขตคลองเตย	- งบประมาณเดือนละ 5,000 บาท เพื่อทำกิจกรรมในชุมชนเดือนละ 5,000 บาท - บริการการฉีดขุงโดยใช้หมอกควัน - การฝึกอาชีพ เช่น ทำเครื่องคั้มนุ่นไฟร - เจ้าหน้าที่พร้อมรถเก็บขยะไปทำการเก็บขยะที่จุดศูนย์กลางของชุมชน 2 วันครั้ง - ส่งอาสาสมัครมาเยี่ยมเยียนชุมชน เพื่อให้คำปรึกษาในเรื่องการดำเนินงานกองทุน - ประสานงานกับประธานชุมชน ในการสำรวจจำนวนผู้สูงอายุ เพื่อสนับสนุนเงินช่วยเหลือให้ 500 บาท ปีละ 2 คน - ช่วยค่าทำศพ ศพละ 2,000 บาท - สนับสนุนงบประมาณให้กับโรงเรียนศูนย์เด็กเล็กในชุมชน หรือโรงเรียนครูเป้า (ตามที่คนในชุมชนเรียก)
- สำนักงานโยธา	- การลอกท่อระบายน้ำในชุมชน
- การศึกษานอกโรงเรียน กทม. 3	- รับรองวิทยฐานะในใบประกอบวิชาชีพ
- ศูนย์สาธารณสุข 41	- ตรวจสุขภาพ - ให้ความรู้ในการเสริมสร้างสุขภาพ - ยาสามัญประจำบ้าน - การฝึกอบรม อสส. ปีละครั้ง และอบรมเพิ่มเติมปีละ 2 ครั้ง
- สถานีตำรวจนครบาลทุ่งมหาเมฆ	- เจ้าหน้าที่ตรวจความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน - ความรู้ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น โต๊ะ ป้าย แก้ว และงบประมาณ
- สถานีตำรวจนครบาลท่าเรือ	- เจ้าหน้าที่ตำรวจ 2 คน มาตรวจความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
- สำนักงาน อปกร.	- ให้ความช่วยเหลือในการจัดขงลายในชุมชน
- ส.ก. (สุนันท์)	- อุปกรณ์กีฬา/ ถังดับเพลิง/ ลูกบอลดับเพลิง/ ของขวัญในการจัดงานตามเทศกาลของชุมชน
- พอช.	- ให้คำแนะนำ อบรรมในเรื่องการออมทรัพย์ของชุมชน
- สำนักงาน ปปส.	- ถ้วยรางวัลสำหรับการแข่งขันกีฬาของเยาวชน
- การทำเรือแห่งประเทศไทย	- งบประมาณในการล่อท่อน้ำทิ้งสาธารณะ
- สำนักงานการเคหะชุมชนคลองเตย	- อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	- มอบทุนการศึกษาให้แก่เด็ก โดย 1 เทอมมอบทุนการศึกษาให้ 2 ครั้ง แบ่งเป็นระดับประถม-มัธยมปลายครั้งละ 2,000 บาท และระดับอนุปริญญา-ปริญญาตรี ครั้งละ 3,000 บาท
- กรุงเทพมหานคร	- ด้านงบประมาณในการพัฒนาชุมชน
- สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ 3 (คลองเตย)	- ด้านสวัสดิการผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ
- วิทยาลัยสภากาชาดไทย	- ส่งเจ้าหน้าที่ในการทำกายภาพบำบัด (อัมพฤกษ์ อัมพาต) สำหรับผู้สูงอายุ
- สำนักงานโยธา	- การล่อท่อน้ำในชุมชน

กรณีสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ 3 (คลองเตย) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พบว่า หน่วยงานดังกล่าวมีบทบาทมาก เนื่องจากภารกิจหลักของหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคม และจัดบริการด้านสวัสดิการสังคมให้กับประชาชนในพื้นที่ 8 เขต ได้แก่ เขตยานนาวา เขตสาทร เขตบางคอแหลม เขตบางนา เขตสวนหลวง เขตพระโขนง เขตวัฒนา และเขตคลองเตย ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาในโครงการนี้

จากรายงานประจำปี 2550 ของสำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ 3 (คลองเตย) ที่เผยแพร่เมื่อเดือนกันยายน 2550 พบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1) ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร พบว่า ได้กำหนดเป็น 5 ฝ่าย ได้แก่ (1) ฝ่ายบริหารทั่วไป มีหน้าที่ในด้านการดำเนินงานตามแผนนโยบายที่ได้รับการจัดสรรจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดทำโครงการ ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็น

ศูนย์กลางการประสานด้านบริการสวัสดิการสังคม (2) ฝ่ายสวัสดิการสังคม มีหน้าที่ให้บริการสวัสดิการสังคม สงเคราะห์ฟื้นฟู คุ้มครองสวัสดิภาพและพัฒนาประชาชน (3) ฝ่ายพัฒนาสังคม มีหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานบริการสวัสดิการสังคม เน้นการประสานงานกับองค์กร มูลนิธิ และสมาคมต่าง ๆ (4) ฝ่ายศูนย์บริการร่วม พม. มีหน้าที่ให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และ (5) ศูนย์บริการชุมชนคลองเตย เน้นการสนับสนุนให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการจัดกิจกรรมให้บริการทางสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและการสงเคราะห์ในด้านต่าง ๆ

2) การวิเคราะห์อัตรากำลัง พบว่า มีอัตรากำลัง 8 อัตรา เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรแล้วอาจกล่าวได้ว่า ถ้าเป็นผู้ดำเนินการเองอาจไม่เพียงพอ ดังนั้น กิจกรรมที่จะส่งผลเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้ค่อนข้างสูง ก็ต้องเน้นความร่วมมือกับองค์กรชุมชนในพื้นที่

3) การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ พบว่า ได้มีการกำหนดบทบาทของหน่วยงานไว้ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร 5 ประการ ดังนี้

3.1) จัดสวัสดิการสังคมและการสงเคราะห์ขั้นพื้นฐานแก่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งได้แก่ เด็ก สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และประชาชนทั่วไป โดยกำหนดเกณฑ์ในการเข้ารับบริการอย่างชัดเจน เช่น ประเภทผู้ใช้บริการ วัตถุประสงค์ของการให้บริการ จุดรับบริการ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิประโยชน์ที่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสพึงได้รับ

3.2) ป้องกัน แก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาบุคคล กลุ่ม ชุมชน ทั้งที่ประสบปัญหาและไม่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมเพื่อช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีโอกาสในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

3.3) สนับสนุนและส่งเสริมความจำเป็นขั้นพื้นฐาน ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคม ตลอดจนให้ได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยมีโอกาสในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

3.4) ปฏิบัติงานและประสานงานร่วมกับหน่วยงานราชการอื่น หรือองค์กรเครือข่าย ในกรณีที่กลุ่มเป้าหมายประสบปัญหาความเดือดร้อนเร่งด่วน จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือหรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ภายใน 24 ชั่วโมง

3.5) บริการให้ข้อมูลและคำปรึกษา รับแจ้งข้อมูลเบาะแส รับเรื่องราวทุกข์ของประชาชนทั่วไป รวมทั้งด้านบริการสงเคราะห์ช่วยเหลือ อนุมัติ อนุญาต รับยื่นเรื่อง รับสมัคร โดยระยะแรกเปิดให้บริการแก่ประชาชนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ในเขตพื้นที่รับผิดชอบในวัน/เวลาราชการ

4) การวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของการทำงาน พบว่า ภายใต้อาณัติภารกิจที่สูงขึ้น ทำให้ประชาชนที่ว่างงาน ขาดรายได้ ขาดที่พึ่งพิง เข้ามาขอรับบริการมากขึ้น อย่างไรก็ดี สภาพอุปสรรคดังกล่าวอาจสรุปได้ดังนี้

4.1) อัตราค่าจ้างไม่สอดคล้องกับปริมาณงาน และสภาพความเดือดร้อนของประชาชนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

4.2) การโยกย้ายบุคลากรทำให้การทำงานชะงักงัน ขาดความต่อเนื่องด้านกิจกรรมองค์กรความรู้ และการเชื่อมต่องานลงพื้นที่

4.3) ข้อจำกัดด้านข้อมูล ฐานข้อมูลบุคคลยังไม่สามารถทำให้ทันสมัยได้ตลอดเวลา เนื่องจากภาวะการเปลี่ยนแปลงเชิงประชากรมีสูง

5) การวิเคราะห์การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย โดยพิจารณาจากปี พ.ศ.2550 พบว่า จากงบประมาณที่ได้รับจัดสรร 3,466,000 บาท ได้เน้นการใช้จ่ายด้านการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉินสูงสุด (1,390,000 บาท) ลดหลั่นลงมาเล็กน้อยคือ การสงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง (1,350,000 บาท) ดังตารางที่ 4-12

ตารางที่ 4-12

แสดงงบประมาณที่สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ 3 (คลองเตย) อุดหนุน

รายละเอียด	จำนวนเงิน (บาท)
1. สงเคราะห์ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยและไร้ที่พึ่ง	1,350,000
2. สงเคราะห์จัดการศพผู้สูงอายุตามประเพณี	6,000
3. สงเคราะห์ผู้ติดเชื้อเอดส์และครอบครัว	20,000
4. สงเคราะห์เงินทุนประกอบอาชีพสำหรับสตรีในครอบครัวติดเชื้อเอดส์	80,000
5. เงินสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยและผู้สูงอายุไร้ที่พึ่งใช้ชีวิตในชุมชน	10,000
6. เงินสงเคราะห์เด็กแบบครอบครัวอุปถัมภ์	600,000
7. เงินสงเคราะห์และฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ	10,000
8. เงินอุดหนุนช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมกรณีฉุกเฉิน	1,390,000
รวม	3,466,000

ที่มา : รายงานประจำปี 2550, สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการกรุงเทพ 3 (คลองเตย)

4.3.2 การสนับสนุนของภาคเอกชน

ในส่วนของภาคเอกชน พบว่า ภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการร่วมกิจกรรมในชุมชนคลองเตย สืบเนื่องจากบุคลากรและพนักงานส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในคลองเตย และการที่บริษัทภาคเอกชนดังกล่าวให้การสนับสนุนแก่ชุมชนคลองเตยนั้น ยังส่งผลทางอ้อมถึงความปลอดภัยในทรัพย์สินของบริษัท เพราะคนในชุมชนย่อมช่วยสอดส่องเป็นหูเป็นตาให้ ดังตารางที่ 4-13

ตารางที่ 4-13

การสนับสนุนของหน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
- บริษัทไทยน้ำทิพย์	- เครื่องดื่มในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญ
- โรงน้ำแข็งกุ่มท่าเรือ	- งบประมาณการจัดงานวันเด็กแห่งชาติ
- บริษัททอปไลน์ ไดมอนด์	- ของขวัญเนื่องในการจัดงานกิจกรรมในชุมชน (ทางชุมชนต้องดำเนินการทำเป็นหนังสือขอความช่วยเหลือ)
- ผู้ประกอบการตลาด/ ร้านค้า	- งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมส่วนรวม
- คลังน้ำมันเชลล์ และป.ต.ท.	- ให้การสนับสนุนในกิจกรรมของชุมชน ตามที่คณะกรรมการได้ทำหนังสือแจ้งความจำนง เช่น การบริจาคสิ่งของ หรืองบประมาณการจัดกิจกรรม เป็นต้น - หมอนสำหรับเด็กในโรงเรียนเด็กก่อน/ ทำส้วมให้ 3 หลัง/ โทรทัศน์ 29 นิ้ว 1 เครื่อง/ หัวแดง 8 หัว (ใช้งบประมาณ 2 ล้านบาท)
- ผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดธาตุทอง/ ผู้อำนวยการ โรงเรียนบดินทรเดชา	- สนับสนุนชมรมผู้สูงอายุ

4.3.3 การสนับสนุนขององค์กรไม่หวังผลกำไร

ในส่วนขององค์กรพัฒนาเอกชน พบว่า การร่วมกิจกรรมกับชุมชนคลองเตย ถือเป็นการกิจสำคัญขององค์กร โดยองค์กรที่โดดเด่นด้านการสนับสนุนชุมชนคลองเตยได้แก่ มูลนิธิดวงประทีป มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย มูลนิธิเด็กก่อนในสลัม มูลนิธิร่วมกตัญญู เป็นต้น ดังตารางที่ 4-14

ตารางที่ 4-14

การสนับสนุนของหน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
- มูลนิธิดวงประทีป	- งบประมาณในการสร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน - ทุนการศึกษาแก่เด็กในชุมชนจำนวน 400 ทุน - ของขวัญการจัดกิจกรรมตามเทศกาลต่าง ๆ

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
- มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล (ศูนย์เมอร์ซี)	- สร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน (แต่ตอนนี้ได้โอนให้อยู่ในความดูแลของ กทม. แล้ว) - อาหารกลางวัน-นมแก่เด็กเล็ก
- มูลนิธิชินโสภณพนิช	- ทำหลังคาศูนย์เด็กเล็ก
- สมาคมอนุเคราะห์คลองเตยแห่งประเทศไทย	- ของขวัญ ของเล่นเด็กในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
- ประธานเครือข่ายดูแลกองทุน	- มีการเรียกประชุม บ่อยที่สำนักงานเขตคลองเตย/ วัดสะพาน
- มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย	- งบประมาณในการสร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน - งบประมาณเดือนละ 1,500 บาท ใช้เป็นค่าอาหารการประชุม/ ค่าน้ำชากาแฟเดินเวรยามตอนกลางคืน
- มูลนิธิศึกษาเอเชีย (สงบ-บุปผา จันทียน)	- งบประมาณในการสร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน
- มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม	- รับช่วยเหลือ และดูแลเด็กแรกเกิด-5 ปี (นม, เครื่องใช้) - แจกนมฟรีแก่เด็กให้กับพ่อ แม่เด็กที่ยากจน โดยขอผ่านอาสาสมัคร - ดูแลหญิงตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ - ดูแลเยาวชนตั้งครรภ์ระหว่างเรียน (วัยเยาว์) - ดูแลหญิงตั้งครรภ์ปกติ แต่ยากจน - ให้ความช่วยเหลือผู้ติดเอดส์ในชุมชน เนื่องจากมีกรณีที่น่าผู้ติดเอดส์ระยะสุดท้าย ไม่ส่งที่เมอร์ซี แต่ได้รับการปฏิเสธที่จะดูแล จึงต้องร่วมกันระหว่างคุณนิศยา และเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม จัดหารถไปส่งที่โรงพยาบาลแทน
- มูลนิธิส่งเสริมชาวคลองเตย	- สาธารณูปโภค / มิเตอร์น้ำประปากลุ่มผู้มีรายได้น้อย
- สมาคมราชอุปถัมภ์แห่งประเทศไทย	- งบประมาณเลี้ยงอาหารผู้สูงอายุในชุมชน/ เจ้าหน้าที่แนะนำการดูแลสุขภาพ การทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
- สมาคม BCC กรุงเทพมหานคร	- อำนวยความสะดวกในการให้ใช้ห้องน้ำ ไฟฟ้า ของสมาคมเวลาทางชุมชนจัดงานชุมชนที่ บริเวณลานกีฬาของชุมชน
- สถาบันพัฒนาขั้นพื้นฐาน (อ. สมพงษ์ ปิณฑุ)	- สร้างสรรค์กีฬาเยาวชน
- สมาคมอาสาป้องกันยาเสพติดคลองเตย	- ด้านงบประมาณในการทำกิจกรรมของเยาวชน
- มูลนิธิร่วมกตัญญู	- บริจาคโรงศพ และช่วยส่งศพ โดยไม่คิด ค่าใช้จ่าย (ในกรุงเทพเท่านั้น)
- มูลนิธิบ้านชีวิตใหม่	- งบประมาณในการสร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

4.3.4 การสนับสนุนจากองค์กรและผู้อยู่อาศัยภายในชุมชน

ในส่วนขององค์กรและผู้อยู่อาศัยในชุมชน พบว่า ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับชุมชนคลองเตย เพราะถือได้ว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงกับกิจกรรม และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการมีจิตสาธารณะ ในส่วนของการมีส่วนร่วมพบว่ามีความน่าสนใจคือ หลายชุมชนมีส่วนร่วมในระดับสูง ตั้งแต่ การออกแบบกิจกรรม การตัดสินใจในกิจกรรม การร่วมปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ และ ทำยสุดคือร่วมรับผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ดังตารางที่ 4-15

ตารางที่ 4-15

การสนับสนุนของหน่วยงานภายในชุมชน

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
- ประธานชุมชน/ คณะกรรมการชุมชน	- สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำบุญ/ งานประจำปี
- วัดคลองเตยนอก	- ช่วยจัดการงานศพ สำหรับศพไร้ญาติ แต่ กำหนดว่าห้ามมีการเรียกรับกับคนในชุมชนอีก
- ตำรวจชุมชนสัมพันธ์	- สอดส่องดูแลเรื่องยาเสพติด และการพนันในชุมชน
- ครูชีวิน แหวนรุ่งโรจน์ (ครูแก่ผู้เสียสละ)	- การฝึกซ้อมมวยไทยให้เด็กในชุมชนทุกวันโดยไม่มีค่าตอบแทนใด ๆ
- สก. และ สข.	- ส่งอาสาสมัครมาเยี่ยมเยียนชุมชน - เป็นการแปรงบประมาณมาลงสู่ชุมชนในรูปแบบของการทำทางเดินคอนกรีตในชุมชน

หน่วยงาน/ มูลนิธิ/ องค์กร/ บุคคล	ลักษณะการช่วยเหลือ
	- มอบผ้าห่มอ่อน/ แก้ว/ ถังดับเพลิงรวมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมี 50 กว่าถัง รวมทั้งของขวัญในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน - มอบเวทีมวยให้ชุมชน - ประสานงานกับ กทม. เพื่อของบประมาณในการสร้างลานกีฬาของชุมชน - อุปกรณ์กีฬา/ ถังดับเพลิง/ ลูกบอลดับเพลิง/ ของขวัญในการจัดงานตามเทศกาลของชุมชน - ของขวัญเนื่องในโอกาสชุมชนจัดกิจกรรม วันปีใหม่ วันเด็ก - งบประมาณในการสร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน

4.4 การวิเคราะห์กองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการวิเคราะห์กองทุนสวัสดิการของชุมชน พบว่า กองทุนที่มีมากที่สุดคือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งมีมากถึง 20 ชุมชน โดยวงเงินที่รัฐบาลมอบให้เมื่อเริ่มต้นโครงการกองทุนละ 1 ล้านบาทรวมแล้วประมาณ 20 ล้านบาท จากการสำรวจเงินที่ยังคงค้างในบัญชีพบว่าเหลือเพียง 8,090,000 บาท ส่วนเงินที่ขาดไปอยู่ในส่วนของการกู้ยืม ซึ่งบางรายยังคงชำระเงินต้นและดอกเบี้ยอย่างสม่ำเสมอ แต่บางรายเริ่มผลัดผ่อน และอาจนำไปสู่การเป็นหนี้เสียในอนาคต

และเมื่อพิจารณาจากสมาชิกของกองทุนในภาพรวมพบว่า มีสมาชิกเพียง 3,371 ราย ซึ่งมีจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรของเขตคลองเตย ดังนั้นอาจบ่งชี้ได้ว่า กองทุนสวัสดิการของชุมชน ยังไม่สามารถให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างครอบคลุม อย่างไรก็ดี เมื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้อยู่อาศัยในเขตเมืองโดยเฉพาะเขตคลองเตยจำนวนมากเป็นพนักงานบริษัทเอกชน และรับราชการ และสามารถเข้าถึงแหล่งงานที่มีอย่างมากมาย ดังนั้นจึงไม่เดือดร้อนเรื่องเงินทุนมากนัก อีกทั้งระบบเงินกู้ฉุกเฉินที่เป็นบริการรายบุคคล สามารถกระทำได้ง่าย ดังเช่น บัตรเงินสดวงหน้าในนามของ อีออน เฟิร์สช้อยส์ เคทีซี อีซีการ์ด ฯลฯ ซึ่งบริการได้ครอบคลุมกว่า เป็นความรับผิดชอบส่วนบุคคล และวงเงินมากกว่ากองทุนที่มีในชุมชน

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาที่จำนวนผู้ด้อยโอกาสและผู้เดือดร้อนที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทุน พบว่า มีเพียง 128 ราย ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เดือดร้อนที่มีมากในเขตคลองเตย แต่อีกมิติหนึ่งพบว่า ได้มีส่วนราชการและภาคเอกชนได้ให้การช่วยเหลือเป็นรายเดือน เช่น เบี้ยยัง

ชีพผู้พิการ เบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ แต่ผู้ที่เข้าถึงเงินช่วยเหลือของส่วนราชการก็มีเพียงส่วนน้อย
เนื่องจากราชการมีงบประมาณให้ไม่เพียงพอ ดังตารางที่ 4-16

ตารางที่ 4-16

การบริการของกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	จำนวน ชุมชน	สมาชิก **	เงินคงเหลือ (บาท)	จำนวน ผู้กู้ยืม	จำนวนผู้รับ สวัสดิการ
1.กองทุนหมู่บ้านและ ชุมชนเมือง	20	1,631	8,090,000	484	54
2. กองทุนสมเด็จพระแม่ของ แผ่นดิน	3	20	46,546	7	-
3. กองทุนสัจจะออม ทรัพย์	5	339	1,121,000	80	-
4. กองทุนออมทรัพย์เพื่อที่ อยู่อาศัย	8	568	2,597,500	7	-
5. กองทุนกู้หมุนเวียน	1	40	320,000	35	-
6. กองทุนเงินสะสม สวัสดิการ	1	34	29,420	-	-
7. กองทุนสวัสดิการหรือ กองทุนสมทบวันละบาท	1	85	36,740	-	-
8. กองทุนขยะ	1	4	11,000	4	-
9. กองทุนเด็ก	1	38	120,000	4	38
10. กองทุนการศึกษาของ ทรัพย์สินของ พระมหากษัตริย์ *	1		0	-	20
11. กองทุนสหกรณ์ บริการชุมชนคลองเตย	1	507	300,000	-	-
12. กองทุนต่อต้าน ยาเสพติด	1	30	4,000	10	16
13. สหกรณ์ออมทรัพย์	1	75	500,000	75	-
รวม	45	3,371	13,176,206	706	128

หมายเหตุ : * เด็กนักเรียนในชุมชนนาคาศัพทแหก 4

** เนื่องจากตัวเลขสมาชิกไม่นิ่งต้องใช้การประมาณการในช่วงการจัดเก็บข้อมูล

4.4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองมีความโดดเด่นทางด้านการมีกฎหมายรองรับ มีวงเงินสมทบที่แน่นอน แต่ข้อจำกัดคือ การมุ่งเน้นบริการที่สมาชิก ซึ่งทำให้การเข้าถึงกองทุนดังกล่าวค่อนข้างจำกัด ส่วนกองทุนสมเด็จแม่ของแผ่นดินที่มีลักษณะการให้ยืม ซึ่งทำให้แก้ปัญหาให้กับผู้ยากไร้ได้เป็นอย่างดี แต่ในด้านที่กลับกันได้มีผลโดยตรงให้กองทุนไม่มีผลตอบแทนกลับคืน ซึ่งในระยะยาวจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังตารางที่ 4-17

ตารางที่ 4-17

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในของกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	จุดแข็ง	จุดอ่อน
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	- มีกฎหมายรองรับ - มีระเบียบปฏิบัติชัดเจน - มีจำนวนเงินหมุนเวียนที่มากพอ	- กู้ยืมได้เฉพาะสมาชิก - สมาชิกมีอิทธิพลต่อการกดดันคณะกรรมการเนื่องจากเป็นคนในชุมชน - คณะกรรมการขาดองค์ความรู้ในการติดตามประเมินผล - การให้กู้ยืมไม่ได้เป็นไปตามหลักการประเมินศักยภาพการใช้คืน - ผู้กู้จำนวนหนึ่งคิดว่าเป็นเงินหาเสียง จึงไม่ค่อยใช้คืน
กองทุนสมเด็จแม่ของแผ่นดิน	- มีระเบียบปฏิบัติชัดเจน - สร้างจิตอาสาในการบริหารกองทุนฯ	- ไม่มีกฎหมายรองรับ - วงเงินสมทบต่ำ - ไม่มีผลตอบแทนให้กองทุน
กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์	- มีกฎหมายรองรับ - มีระเบียบปฏิบัติชัดเจน - กู้ในกิจกรรมกลุ่มอาชีพได้	กู้ยืมได้เฉพาะสมาชิก
กองทุนกลุ่มลัทธิอะฮ์มาดี	มีระเบียบปฏิบัติชัดเจน	- กู้ยืมได้เฉพาะสมาชิก - ไม่สามารถกู้ในกิจกรรมกลุ่มอาชีพได้

กองทุน	จุดแข็ง	จุดอ่อน
กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง	- สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน - มีความยืดหยุ่นสูง และคณะกรรมการสามารถออกแบบกิจกรรมของชุมชนได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาจริง	- ไม่มีกฎหมายรองรับ - วงเงินสมทบต่ำ

4.4.2 การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก พบว่า กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นกองทุนที่จัดตั้งขึ้นภายใต้นโยบายของรัฐบาล ดังนั้นเมื่อมีการเปลี่ยนรัฐบาลและความคาดหวังทางการเมือง อาจนำไปสู่การขยายผลหรือยุบเลิกได้ ในส่วนของกองทุนแม่ของแผ่นดินแม้จะเป็นเพียงกองทุนเล็ก ๆ ขนาดวงเงินไม่ใหญ่โต แต่ภาคเอกชนให้ความสนใจในแง่ของการสนับสนุน ดังตารางที่ 4-18

ตารางที่ 4-18

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของกองทุนสวัสดิการชุมชน

กองทุน	โอกาส	ภัยคุกคาม
กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อาจนำไปสู่การขยายกิจกรรม	การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อาจนำไปสู่การยกเลิก
กองทุนแม่ของแผ่นดิน	หน่วยธุรกิจให้การสนใจ	ไม่พบ
กองทุนสหกรณ์ออมทรัพย์	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 ให้มีความสำคัญ - พรรคการเมืองให้ความสำคัญ - แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความสำคัญ	พรรคการเมืองมองเพียงแค่ว่าการใช้เป็นนโยบายสำหรับการหาเสียง แต่ไม่นำไปสู่การปฏิบัติ
กองทุนกลุ่มสัจจะออมทรัพย์	มีระเบียบปฏิบัติชัดเจน	- กู้ยืมได้เฉพาะสมาชิก - ไม่สามารถกู้ในกิจกรรมกลุ่มอาชีพได้
กองทุนที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นเอง	สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	- ไม่มีกฎหมายรองรับ - วงเงินสมทบต่ำ

4.4.3 การวิเคราะห์ปัจจัยสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการวิเคราะห์ปัจจัยสำเร็จของกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่ามีหลายปัจจัยโดดเด่นอย่างน่าสนใจ และเพื่อให้เห็นรูปธรรม จึงจำแนกเป็นปัจจัยด้านคณะกรรมการ ในฐานะของผู้นำ แกนนำ หรือกลไกขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชน และปัจจัยด้านสมาชิกที่เป็นทั้งผู้รับบริการ และผู้ให้ความร่วมมือกับกองทุน รวมถึงปัจจัยด้านองค์กรและการหนุนเสริมจากภายนอก ซึ่งในแต่ละด้านมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปดังนี้

4.4.3.1 ปัจจัยสำเร็จด้านคณะกรรมการ

- 1) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชน โดยมากมีความรู้ความเข้าใจในหลักการและวิธีการเป็นอย่างดี เนื่องจากมีการฝึกอบรมและมีการจัดเวทีเรียนรู้
- 2) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชนโดยมากมีจิตอาสา เห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญและมีความกระตือรือร้นในการบริหารกองทุน
- 3) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชน จัดการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ
- 4) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชนมีความสามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวม
- 5) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชนดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้
- 6) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชนมีความรับผิดชอบสูง รู้จักบทบาทหน้าที่ของตัวเอง
- 7) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชน รับฟังข้อเสนอแนะของสมาชิกและปรับปรุงในสิ่งที่เห็นว่ามีค่าสำคัญ
- 8) คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการของชุมชนกำหนดระเบียบปฏิบัติด้านการกู้เงิน ให้เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

4.4.3.2 ปัจจัยสำเร็จด้านสมาชิก

- 1) สมาชิกให้ความร่วมมือกับการบูรณาการกองทุนในทุกกิจกรรม ทั้งด้านการกำหนดรูปแบบ แนวทาง ตลอดจนการวางแผนกิจกรรมของกองทุน เพราะสมาชิกส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการตัดสินใจและร่วมกิจกรรม เพราะเห็นผลดีที่ได้รับมากกว่าผลเสีย
- 2) สมาชิกมีความเข้าใจ มีความสามัคคี มีความเสียสละ ขยัน ซื่อสัตย์ และให้การยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น
- 3) สมาชิกให้ความร่วมมือในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมการตัดสินใจในการจัดเวทีประชาคมเป็นอย่างดี

- 4) สมาชิกยึดหลักคุณธรรม 5 ประการของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ในการดำเนินงานการบูรณาการกองทุน
- 5) สมาชิกมีความเข้าใจในระเบียบ วิธีการปฏิบัติ ตลอดจนผลประโยชน์ที่ได้รับจากการบูรณาการกองทุน
- 6) สมาชิกมีความไว้วางใจในการบริหารของคณะกรรมการ และปฏิบัติตามข้อตกลง
- 7) สมาชิกทุกคนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
- 8) สมาชิกมีกองทุนหมุนเวียน สามารถนำไปใช้เป็นทุนประกอบอาชีพและเป็นการส่งเสริมการออมทรัพย์

4.4.3.3 ปัจจัยสำเร็จด้านองค์กร

- 1) ผู้นำกลุ่ม องค์กรในชุมชนให้การสนับสนุน และเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการระดับตำบลเป็นที่ปรึกษา และยังทำหน้าที่ชี้แจงทำความเข้าใจกับสมาชิกอีกทางหนึ่ง
- 2) คณะกรรมการและองค์กรชุมชนมีภาวะความเป็นผู้นำสูง เข้มแข็งและคนในชุมชนให้การยอมรับ
- 3) กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในแนวทางการดำเนินงานด้านชุมชน
- 4) ผู้นำชุมชนมีภาวะเป็นผู้นำ มีความเสียสละ มีความซื่อสัตย์เป็นที่ยอมรับ เกิดความศรัทธาต่อ สมาชิก ทำให้ลดความขัดแย้ง
- 5) การบริหารแบบเปิดเผยมีความโปร่งใส พร้อมให้การตรวจสอบตลอดเวลา
- 6) มีการพัฒนาสมาชิก การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงานช่วยเหลือพัฒนาสมาชิกที่อ่อนแอให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้
- 7) สมาชิกกลุ่มกองทุน ได้รับโอกาสในการรับบริการจากกองทุนที่เท่าเทียมกัน รวมทั้งพัฒนาคุณธรรมภายใต้จิตสำนึกความมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน

4.4.3.4 ปัจจัยสำเร็จด้านการหนุนเสริม

- 1) การบริหารจัดการต้องมีความโปร่งใส
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนความรู้ด้านวิชาการ ให้คำปรึกษา
แก้ไขปัญห
- 3) ควรมีการตรวจสอบจากองค์กรชุมชนด้วย
- 4) หน่วยงานราชการต้องคอยติดตาม สอดส่องและร่วมกันแก้ปัญหากับ
ชุมชน เมื่อกองทุนเกิดปัญหา
- 5) เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและผู้นำท้องถิ่นให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง
- 6) เครือข่ายและกลุ่มฯ พยายามรณรงค์สมาชิกในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง
ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม